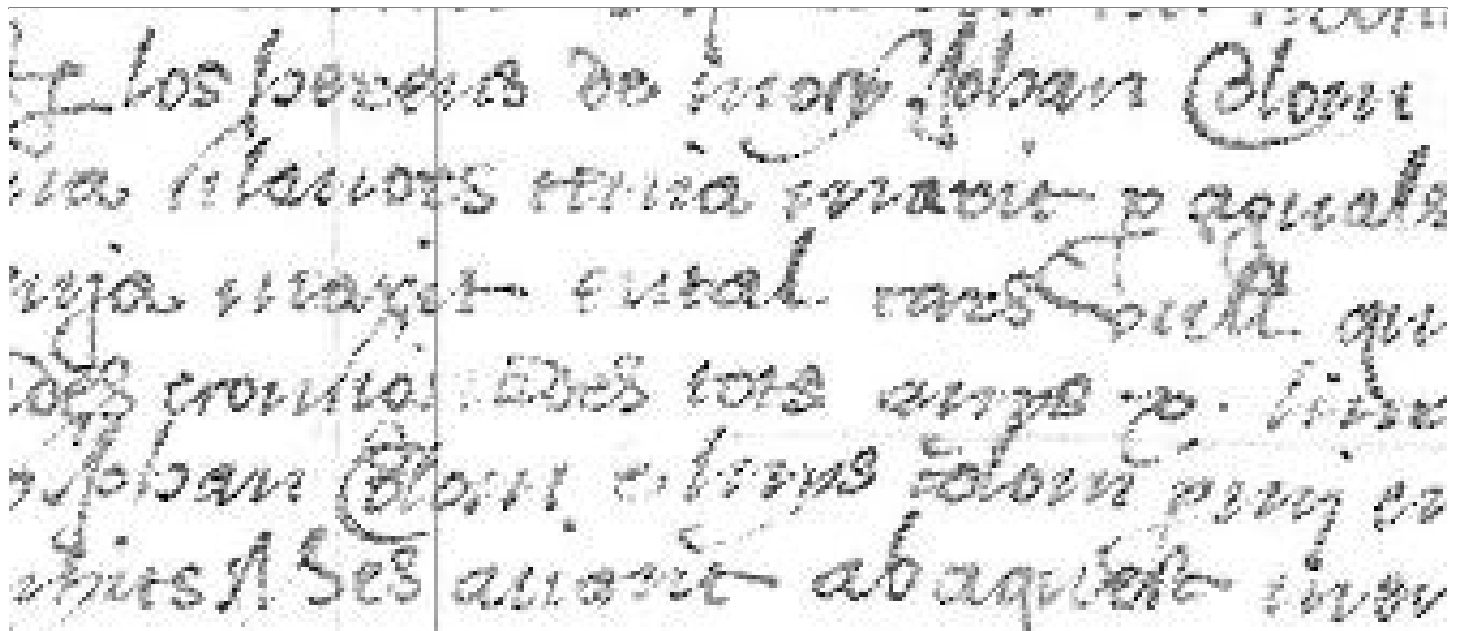

Dos documents que avalarien que En Joan Colom era viu després del 1484

Autor: Lluís Matamala

Data de publicació: 04-11-2014

Era mort En Joan Colom al 1484 com insisteixen a demostrar des del Centre d'Estudis Colombins, perquè així consta en un document? O, altrament, era viu tal com palesen dos documents posteriors del 1488 i del 1490? L'advocat Lluís Matamala analitza el contingut dels documents i ens aporta la seva conclusió

LA QÜESTIÓ:

El Sr. Jordi Bilbeny sosté que el Sr. Joan Colom Bertran, que surt al testament i Sentència a què després es farà al·lusió, és el famós Cristòfol Colom.

I diem això perquè els detractors del Sr. Bilbeny presenten sobretot un document (que és un document mercantil i de poders) del 2 d'agost del 1484, on es fa constar que el dit Joan Colom és quondam (és a dir, difunt) i, per tant, conclouen que no podria ser el descobridor si al 1488 era mort.

El document, textualment, diu: "Jaume Colom, donzell, fill i hereu universal de Mn. Joan Colom, quondam i Pere Colom [...] fill i procurador de Mn. Lluís Colom, cavaller". En conseqüència, només per aquest document, es podria afirmar que en aquell moment es donava per difunt el Sr. Joan Colom.

Ara bé: hi ha, com a mínim dos documents importants de data posterior que posarien molt en qüestió o contradirien aquest del 1484.

El primer, seria:

A.- En Carreras Valls esmenta una Sentència del 18 de març del 1488, emesa per l'Infant Enric d'Aragó, i on s'esmenta per primera vegada, que se'n tingui coneixement, la genealogia dels nobles Colom de Barcelona: Guillem Colom, quondam, (1419) tingué un fill anomenat Jaume (es dedueix que és mort, ja que va morir entre el 1440-1441, perquè ho sabem pel testament d'Elionor Colom, filla seva i germana d'En Lluís i d'En Joan Colom), el qual Jaume tingué com a mínim dos fills, Ludovicus (Lluís) i Joan (que en Jordi Bilbeny identifica com el Descobridor), el qual tingué un fill anomenat Jaume.

En aquesta Sentència se'ns diu que "Ludovycus et Johannes fuerunt filii Jacobi Colom heredi dicti Guillermy Colom", i crec que s'ha d'entendre NO com que en Ludovicus i en Joan ja fossin morts al 1488, sinó que foren fills del pare ja difunt, ja que, pel testament que esmentaré després, de 7 d'abril del 1490, la Caterina de Gualbes i Colom, nomena marmessor el seu oncle Ludovicus (Lluís) Colom. Per tant, aquest era viu al 1488 amb tota seguretat, i si En Joan hagués estat mort, s'hagués fet constar d'una forma expressa!

També en aquesta Sentència, es condemna En Lluís Colom i el seu nebot Jaume, fill d'En Joan Colom, a pagar les "misses" per l'ànima d'En Guillem Colom, pels aniversaris de la mort d'aquest (perquè en Lluís i en Jaume, segurament, es devien voler fer l'orni), afirmant la Sentència que en Ludovicus i en Jacobus són hereus d'En Guillem Colom (com a nét i besnét respectivament).

El tema rau en què, quan s'esmenta en Lluís i en Joan Colom, NO es diu que eren morts (no hi posen quondam), com es fa constar al darrere d'En Guillem Colom (quan era evidentíssim que era mort, ja que va morir el 1419), la qual cosa dóna a entendre que eren vius. Aquí, la pregunta podria ser: per què no van contra el mateix Sr. Joan Colom i no contra el seu fill? Per què es condemna el fill d'En Joan Colom (en Jaume), si el seu pare (En Joan Colom) fos viu? Hi ha dues possibles respostes:

1.- Que En Joan Colom fos viu, però fos fora, ja que sabem que després de la Guerra Civil Catalana, o sigui, després del 1472, En Joan Colom marxà de Catalunya, perquè va lluitar al bàndol perdedor; o

2.-Que efectivament fos mort. Però, en aquesta Sentència no s'afirma que sigui mort; si ho hagués posat, el tema estaria resolt. Però no ho fa constar, tot i podent-ho fer i, per tant, pot donar a entendre que era viu.

El segon document, i més impotent, seria:

B.- El Testament de la Caterina de Gualbes i Colom, del 7 d'abril del 1490, filla d'Elionor Colom i Bertran i d'En Joan de Gualbes i Soler. Neboda, per tant, d'En Joan (Cristòfol) i En Lluís Colom i Bertran.

Aquest testament no tindria més importància, si no fos:

1.- Perquè a la línia 53 diu: "Item. Deixo a na Aldonça, bastarda, filla del Mn. Miquel de Gualbes Q (=quondam)), ("germà meu, per maridar"), i després, al darrere d'altres noms, com Mn. Joan i Lluís Colom i Caterina, no hi posa "quondam".

Quondam és un adverbí que en llatí que vol dir "en cert moment, en altre temps, una vegada // a vegades, en certs moments // abans, en el passat". També indica, en el vocabulari cavalleresc i notarial de l'edat mitjana, "mort física" o "difunt".

O sigui, que si aquest signe es posa al darrere d'una persona, vol dir que, efectivament, és morta. Es podria pensar en la possibilitat que, "per interessos" dels declarants d'un document públic, no diguessin la veritat al notari o volguessin amagar quelcom, que hi fessin posar aquest senyal sense ser morta la persona.

També podria indicar la mort jurídica o mort civil, tal i com ho explicità en Pep Mayolas, referent a la comtessa d'Urgell, Margarida de Montferrat (mare de Jaume el Dissortat), quan al 24 d'octubre del 1415 se li posa quondam al davant del nom. Fou quan l'Alcaid del Castell d'Olcou, agregat a la Vila de Morella, Josep Vidal, rep del Batlle de Morella, Pere Ram, 200 sous "per obs de la provisió de la quondam Comtessa d'Urgell la qual tinc en guarda en lo dit castell per mans de Guillem Llobet, caxoner". Però ella morirà físicament cap al novembre del 1420. O sigui, 5 anys després (ja que al 1415 estava empresonada i desposseïda de tots els seus béns). En aquest cas, "quondam" voldria indicar que ja no tenia drets civils, i voldria dir "la que fou", o, en caire més adverbial, "abans", en el sentit de "la que fou comtessa d'Urgell", indicant així una mort civil o jurídica.

De la mort civil ja en parlà també el meu distingit company Jordi Vila, advocat, al simposi d'Arenys de Munt del 2011, i que, en resum, venia a dir que històricament, no es podia associar sempre la mort civil a la mort física, ja que, en

determinats moments, sigui perquè algú feia els vots de pobresa, o complia penes o el desterraven, etc..., se'l podia privar de drets civils i era com si no hi fos (perdia el dret a estar protegit per l'autoritat i per la societat on vivia), i aquest és el cas de la dita comtessa.

2.- Doncs, bé: quan, a la línia 92, del testament de referència, diu:

"Institueixo los hereus de Mn. Joan Colom i Lluís Colom i la dita Caterina Coloma si llavors tenia marit", NO HI POSA PAS "quondam" al darrere de cap d'aquests noms. No hi posa res. La qual cosa vol dir, amb gairebé el 100% de probabilitat, que eren vius. I això per:

a) Els notaris en aquell temps posaven (si no es despistaven o els amagaven o enredaven) la paraula quondam al darrere de qualsevol persona que es fes constar en un testament o escriptura i ja fos morta. Podien no posar la precisió en totes i cada una de les referències al personatge si resultava una obvietat o si es podia ja deduir del context. El que sí que es pot dir és que en cada document sempre hi feien constar la condició del difunt de la persona que s'esmentava, encara que per obvietat de redacció la precisió podia no fer-se en totes i cadascuna de les referències a la persona.

Això és així per la pràctica i per la paleografia del signe (dos arxivers medievalistes m'han assessorat en aquestes afirmacions).

En conseqüència, en aquest cas, i al tractar-se d'un oncle de qui estava fent el testament, de segur que la testadora, devia saber si els seus oncles (Joan i Lluís Colom) i la seva cosina germana Caterina Coloma, eren morts o vius; i, al no posar que eren "quondam", volia dir que eren vius.

b) Al mateix testament, a la ratlla 3, nomena marmessors, entre els quals hi ha "Mn. Lluís Colom oncle"; la qual cosa vol dir que vivia, ja que el designa marmessor.

c) Així mateix, a la ratlles 42, 47 i 93, quan parla de la Sra. Caterina Coloma, "cosina germana meva, si monja serà, si llavors tenia marit, etc.", tampoc no diu quondam, perquè era evident que vivia.

d).- Es constata també que, si nomena hereus seus "els fills de Joan i Lluís Colom i de Caterina Coloma" i en cap cas NO es posa al seu darrera el signe Q o la paraula "quondam", crec que s'ha d'entendre que tots tres eren vius. I que si en Joan fos mort, pràcticament segur que ho haguessin posat, atesa la importància del text, del context i del personatge. I, així com que la testadora va posar Q (quondam) al darrere de Mn. Miquel de Gualbes ("germà meu, per maridar"), tal i com s'ha dit al començament, també ho hagués pogut posar darrera d'En Joan Colom si hagués estat mort.

ESPERONAMENT:

S'haurà d'esbrinar per què al document mercantil del 1484 es va fer constar que En Joan Colom era "quondam" i en documents posteriors (el testament i Sentència esmentats) no ho fan constar!! S'hauran de trobar les raons i fonaments d'aquesta inclusió del "quondam" al document del 1484.

Cada vegada es van "descobrint" més aspectes d'En Cristòfor Colom. Des que el gran historiador Lluís Ulloa publicà el seu llibre a París el 1928, El predescubrimiento Hispano-catalán de América, en 1477. Xristo-Ferens Colom, Fernando el Católico y la Cataluña española, on deia que En Colom era català, ningú no li ha pogut rebatre científicament. Així com més properament, entre molts d'altres, l'historiador nord-americà Charles J. Merrill, el 2009, publicà el seu llibre Colom. 500 anys enganyats. Per què s'amaga l'origen català del descobridor d'Amèrica, on afirmava també que era català. Ambdós amb arguments i bibliografia extensíssima, han anat obrint escletxa i redescobrint un xic més el nostre passat.

Bé, encara queda molta feina a fer per intentar descobrir la veritat de la nostra història.

CONCLUSIÓ: Crec que encara haurem d'aprofundir més i trobar més documentació sobre aquest assumpte, però estic convençut que, amb la Sentència del 1488 i amb aquest testament del 1490, tenim una mostra més, si més no molt fonamentada, que En Joan Colom i Bertran era viu el 7 d'Abril del 1490 o, almenys, hi ha moltíssimes connotacions perquè així hagi estat.

Lluís Matamala

22 de novembre del 2013.

ANNEX: Transcripció del testament

El dia (07-04-1490)-----

En nom de Déu sia i de la gloriosa Verge Maria, mare meva, amén.

Jo Caterina

muller del magnífic Mn. [Mossèn = Sr. Honorable] Gabriel Sansó, Ciutadà de Barcelona, sana per gràcia de Déu de cor i de pensar, faig i ordeno mon testament

[1] en lo qual elegesc marmessors d'aquest meu testament executors al Reverend Miquel Sansó, Abat de St. Salvador de Breda, cunyat; Mn. Lluís Colom, oncle, Mn. Joan Sansó, cunyat, cavallers; Mn. Pere Girgós, cosí germà, i el dit Gabriel Sansó, marit meu; i si tots intervenir no podeu, vull i ordeno que els quatre, tres, dos o u, en absència o defalliment dels altres, apliquin, exerceixin aquest meu testament segons avall trobaran escrit. Primerament, vull que abans de tota cosa, tots els deutes que jo degui sien pagats i totes injúries a restitució de les quals jo seria tinguda, siguin restituïdes de béns meus simplement sumàriament

[10] i de pla. Elegesc la sepultura al cos meu en la Iglésia de Santa Maria de la Mar de Barcelona i en lo carner en lo qual la ossa [ossos] de mon pare i mare reposen, la qual sepultura sia feta a coneixença dels dits marmessors meus. Em reservo per a la mia ànima sepultura pres eleixes escrites, cent unces barcelonines en la forma següent:

[15] Primer, que el dia de la sepultura meva sigui dita la missa cantada amb ofici de beneficiats segons és de costum en dita Iglésia de Santa Maria de la Mar. A més, vull i ordeno sia dat a cascun pobre el dia de la meva sepultura que vindran a casa meva, dos diners, pregant-los pregar Déu per mi. Item que singuin celebrades en la dita Iglésia de Santa Maria

[20] de la Mar tres trentenaris de Sr. Amador i els preveres i beneficiats de la dita Iglésia per dues misses de rèquiem, cadascunes per espai d'un any en la Capella dels Gualbes de dita Iglésia i, a més, sien celebrats dos trentenaris de Sant Amador en la Iglésia de Nostra Dona de la Mercè, a més les misses de St. Gregori amb les solemnitats acostumades. Item vull que sia celebrat

[25] un trentenari de Sant Amador en el Monestir de Framemors pels frares del dit Monestir. Item deix altre trentenari al Monestir de Sta. Maria de Jesús, lo qual vull que sia celebrat pels frares del dit Monestir i, a més, vull al dit Monestir de Jesús 20 sous per pitança [aliments] i, a més, es celebri un trentenari al Monastir dels Predicadors

[30] de Barcelona pel frares del dit Monestir, volent ordenar i manar que sigui donat i atorgat a cada prevere celebrat per cadascuna missa 10 diners per amor de Déu. Item Deix a les monges del Monestir de Jerusalem, per caritat i pietança, cinquanta sous. Item deix a la parròquia d'on seré lo jorn del meu òbit, 10 sous. Item deix a l'altar dels pobres de Santa

[35] Maria de la Mar, 10 sous. Item deix a l'Hospital de Santa Creu de Barcelona, 40 sous. Item deix a les monges del Monestir de St. Jeroni, 20 sous. Item deix a cadascun dels marmessors i causa de la marmessoria, 40 sous, feta a la sepultura nostra i pagades les leixes [quantitats] damunt dites, si hi mancava, dels altres béns,

[40] sigui fet compliment i res, però, en restara de les dites 100 lliures, vull sia distribuït a pobres vergonyants e fadrins a maridar a coneixença de l'hereu meu dejús escrit. Dels altres béns meus, en deixo a na Caterina Coloma, cosina germana meva, si monja serà, 6 lliures de renda cadascun any de vida sua, tan solament per lo hereu de-

[45] jús escrit semblant dia de mon òbit; i, a més, li deixo un diamant petit el qual passa la berga [pal] en què està. Si, emperò, la dita Caterina Coloma monja no serà, mes haurà marit e mare amb infants del continu i carnal matrimoni procreats que vinguin en edat de fer testament, en tals cas, vull que totes les coses a ella deixades hage a totes ses voluntats.

[50] Si, emperò, more monja, sense marit i dits infants, en tal cas, les dites coses a la dita Caterina Coloma deixades tornen després èbit seu, al meu hereu dejús escrit. Item deixo a na Aldonça, bastarda filla del Mn. Miquel de Gualbes Q

[signe que en llatí vol dir QUONDAM, QUE VOL DIR, EL QUE VA ÉSSER, DIFUNT, adv. En altre temps, en el passat, abans, etc.] germà meu, per maridar dues centes lliures, moneda Barcelonina, les quals li sien donades i lo hereu

[55] meu dejús escrit, com serà casada i col·locada en matrimoni, és no en altra manera volent ordenant que fins que sia col·locada en dit matrimoni hagi d'esser alimentada dels meus béns, sana i malalta la dita, emperò li faig deixa amb tal condició que la dita Aldonça no pugui pendre marit sens consentiment, voluntat e ordinació del dit marit e

[60] Mn. Pere Girgós cosí germà meu. Item deix a en Jaume Colom, cosí germà meu, 10 lliures. Item a na Elisabet, filla de Mn Lluís Colom, oncle meu, i de la dona na Elionor, muller d'aquell, 10 lliures. Item deix a la dona na Isabel, cosina germana mia, muller d'en Joan Despuig, 10 lliures. Item a na Magdalena, muller d'Antoni

[65] Oset 100 sous i una roba negra de les mies. Item a na Caterina Antònia, filla del dit Oset i Magdalena muller seva, per ajudar-hi de casarla quan li dotara marit i no abans, 10 lliures. Item deix a ma fillola, filla del dit Antoni Oset, quan es casés i no abans, 10 lliures e dita Caterina o fillola mia vull que vinga [vagi]

[70] lo dit llegat de dites 10 lliures de l'una a l'altra sobrevivent. Item prelego al dit Mn. Gabriel Sansó, marit meu, 300 lliures barcelonines. Tots els altres béns meus mobles i immobles haguts e per haver, drets meus universals, qualsevulga que siguin e a mi pertanyen o pugui tenir a l'infant o infants si lo dia el meu òbit

[75] hauré, instituint aquell o aquells en hereus universals, en tal condició que ells hagin d'estar a tota obediència del dit marit meu e pare llur, al qual dono en tal cas plenària potestat de dividir i partir los dits béns de la meva heretat en dits fills meus a ell a mi comuns i en aquella forma, manera

[80] i condició que al dit marit meu serà ben vist, si emperò, el dia del meu òbit tals infant o infants no hi haurà o hi haurà més a mi, hereu o hereus no serà o no seran o serà o seran de dita condició fermar no volrà o no volran quan que quant sense fills del legítim e carnal matrimoni procreats, e a tals infants els quals no vingués edat de fer testament; en tal cas, a cascun d'aquests substitueixo a ells i a mi hereu universal. Institueixo lo dit Mn. Gabriel Sansó, marit meu, si llavors viurà, això és en l'heretat i béns que son vinguts a mi de part del mon pare per qualsevol títol, causa o raó dels quals puga disposar a totes ses voluntats; l'heretat, emperò,

[90] que vingui de part de la senyora ma mare, vull que d'aquests sia hereu de vida seva tan solament i, després del seu òbit, substituïnt-se e a mi hereu universal, institueixo els hereus de Mn. Joan Colom i Lluís Colom i la dita Caterina Coloma si llavors tenia marit, a iguals parts; i si, emperò, dita Coloma no tenia marit, en tal cas, vull que de la seva

[95] dita heretat li sien donades i consignades, cada any, 10 lliures de sa vida per los dits hereus del dit mon senyor Joan Colom i Lluís Colom per mi en lo darrer lloc als meus hereus substituïts més a més amb aquest meu testament renova i anul·la tots testaments, codicils e altres darreres voluntats meues [que estiguin] en poder de qualsevol notari per mi fets o fetes fins a la present

[100] encara que en aquells hi hagués algunes paraules derogatòries de què s'hagués a fer expressa menció, les quals vull haver per expirades, així com si d'aquells de mot a mot foren dites. Aquesta és la meva darrera voluntat, la qual vull que valgui per dret de testament i, si no val per dret de testament, vull que valgui i pugui valer per dret de

[105] de codicil o nuncupatiu o per aquella darrera voluntat, així com de dret millor podrà valer darrerament, vull que d'aquest meu testament sien fets tants originals, clàusules i trasllats per lo notari, deixo de llurs escrits a aquells a qui pertanyerà, així com a dit notari serà vist fahedor.

Testament 7/4/1490

Signen: Caterina.

Testimonis: Mateu Rodés, mercader; Joan Valls, barber; Blai Baubacer, escrivà.